

Vesannon elinvoimaryhmä

26.7.2017

1. Kuntalaiskysely

- Mitä ja miksi kysytään (kysymykset)?
- Miten kysytään (sähköinen/paperi)?
- Milloin kysytään (aikataulu)?
- Miten organisoidaan (kulut, analyysit/raportointi)?

Vesannon elinvoimaryhmän tehtävät, toimintatavat ja **toiminnan tavoitteet**

Toiminnan tavoitteet 2017:

1) Kehittää ja arvioida koko Vesannon kunnan toimintaa **elinvoimanäkökulmasta:**

- Vesannon *elinvoimaprofiilin* tunnistaminen (analyysit, keskustelut), määrittely ("päätos", muotoilu) ja käyttö elinvoimajohtamisen välineenä

2) Kehittää ja arvioida kunnan **elinvoimajohtamista**

- *Kouluhankkeen* arviointi elinvoimanäkökulmasta

3) Valmistella elinvoimaa tukevia sisäisiä ja ulkoisia **kehittämishankkeita**

- ??

4) **Avustaa** kunnanvaltuustoa ja –hallitusta **strategiatyössä**

- Sisällöntuotanto *valtuustoseminaariin* 21.8.
- Sisällöntuotanto kunnan *strategiaan*

Elinvoimaprofiili: elinvoiman osa-alueet ja arviointikehikko

Resurssit	Vuorovaikutus	Uuden luominen
Kuntatalouden hallinta	Yksilöllinen aktiivisuus	Pasikallisyhteisöjen yrittäjämäinen asenne
Väestön suotuisa ikärakenne	Yhteisöllisyys	Tavoitteellinen elinvoiman edistäminen
Hyvä työllisyystilanne	Sosiaalinen pääoma	Strategiset elinvoimavalinnat
Toimiva yhdyskuntarakenne	Verkostojen johtaminen	Oman aseman uudelleen arvioiminen
Hyvä asuntotilanne	Erilaisten elämäntapavalintojen mahdollisuus	Uudistumiskyky
Elinkeinoelämää tukeva johtaminen	Kulttuuritoiminta	Hallintokulttuurin kehittäminen
Elinkeinoelämän vireys	Paikallisidentiteetti	Avoimuus paikallisyhteisön osallistumiselle

Lähde: Paananen, Haveri & Airaksinen 2014. Kunta elinvoiman johtajana. Acta 255; Kuntaliitto.

Nuorten unelmat tulevaisuudesta – miten vastataan?

Toimeentuloresepti

Työmarkkina-asema:

Yrittäjä

Toimiala:

Alkutuotanto

Teollisuus

Erityissisältö:

Kaksi työtä

Kestävyys

Asumisresepti

Sijainti:

Syvä maaseutu

Sijainnin erityispiirteet:

Saari

Järvi lähellä

Luonto lähellä

Naapurit kaukana

Oma rauha

Asunto:

Omakotitalo

Asunnon erityispiirteet:

Kesämökki, huvila

Maatila, maalaistalo

Puutalo

Vanha talo

Muu (sekalainen)

Elämäntaparesepti

Erityissisältö:

Metsästys, kalastus

Osallistuminen

Vapaus

Perhe-elämä

Luonnonläheisyys

Eläimet

Käsityöt

Turvallisuus

Yksinolo

Rauha, hiljaisuus

Koneet

Muu (sekalainen)

Lähde: Kuhmonen, Kuhmonen & Luoto 2015.

Suomalaiset nuoret 18-30 vuotta:

unelmatulevaisuus syvällä maaseudulla (10 %)

Profilointitekijöiden sijaintiosamäärä > 1, lihavoidut: > 2

67 % nuorista sijoitti unelmatulevaisuuden omalle synnyinalueelleen (Itä-Suomi 68 %) ja

72 % nykyiselle asuinalueelleen (Itä-Suomi 81 %)

Nuorten unelmat tulevaisuudesta – miten vastataan?

Toimeentuloresepti

Työmarkkina-asema:

Palkkatyö

Toimiala:

Palvelut

Erityissisältö:

Kaksi työtä

Pieni paikka, yksikkö

Luonto

Kulttuuri, perinteet

Asumisresepti

Sijainti:

**Maaseudun
keskukset**

Sijainnin erityispiirteet:

Naapurit lähellä

Palvelut lähellä

Saari

Meri lähellä

Asunto:

Paritalo

Rivitalo

Asumuksen erityispiirteet:

Pini piha/tontti

Puutalo

Vanha talo

Iso piha/tontti

Iso asunto

Elämäntaparesepti

Erityissisältö:

Osallistuminen

Turvallisuus

Yhteisöllisyys, ystävät

Luonnonläheisyys

Käsityöt

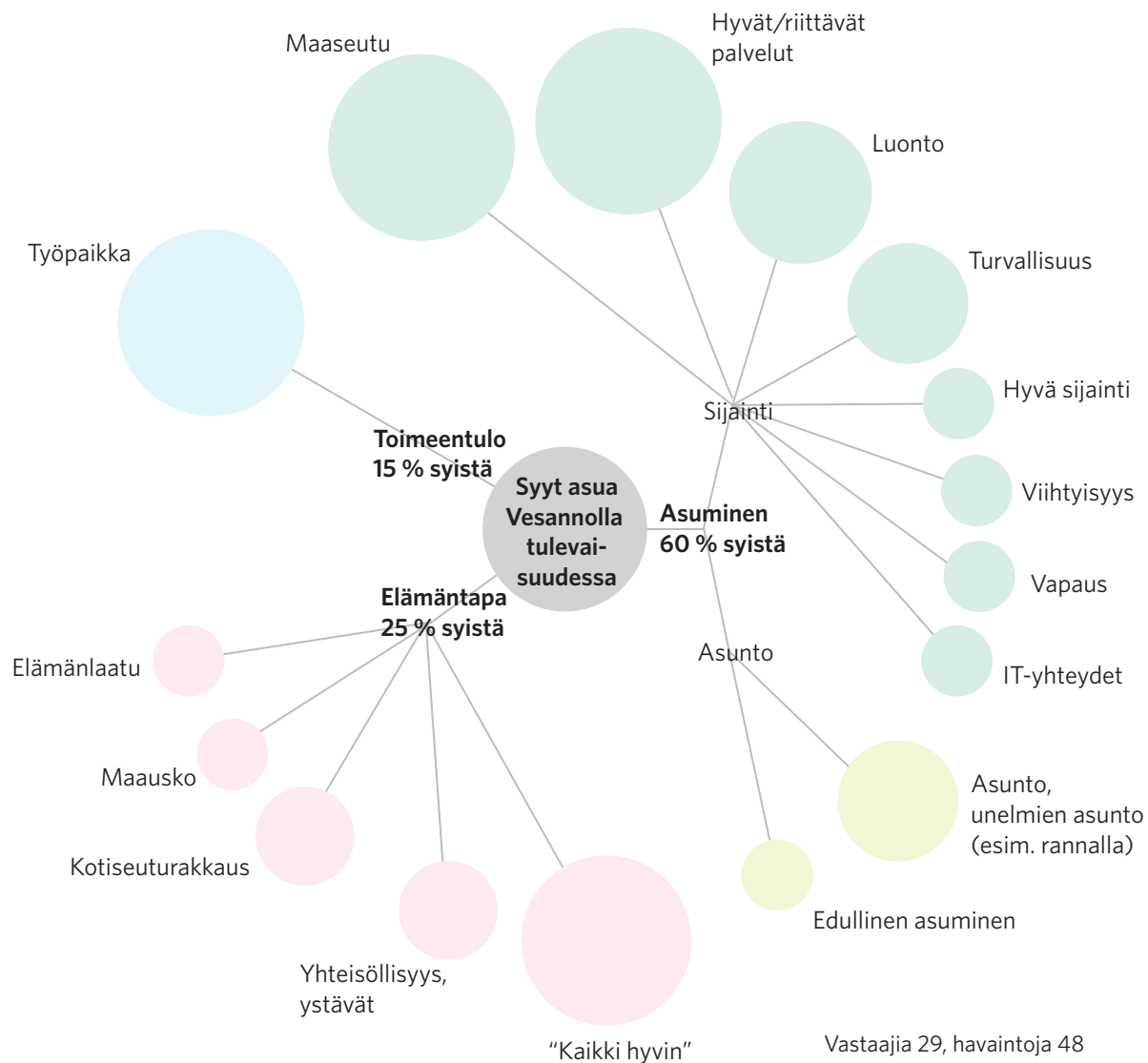
Omavaraisuus

Rauha, hiljaisuus

Luonnossa liikkuminen

Lähde: Kuhmonen, Kuhmonen & Luoto 2015.

Työpaja joulukuussa 2015

Vastaajia 29, havaintoja 48
 Ei edusta kaikkia vesantolaisia
 (valikoituneet: osallistumisaktiivisuus)

Pienen kunnan tulevaisuuskuvat (Kuntaliitto 2015)

3.1 Reunakunta

Reunakunta kuvaa tulevaisuutta, jossa kaupungistuminen megatrendinä on hyväksytty ja kehittämisessä sopeudutaan väestön keskittymiseen. Yhä suurempi osa väestöstä asuu kuntakeskuksissa ja kaupunkiseuduilla. Reunakunnat näivettyvät, kun koulutuksen ja työn perässä muutetaan pois paikkakunnalta. Reunakunnan väestö on vanhusvoittoista ja väkiluku laskeva.

Julkiset palvelut ovat pääsääntöisesti suurempien toimijoiden kuten valtion ja suurien kaupunkiseutujen harteilla. Palvelujen sisältöä ja niiden laatua säännellään, muttei niiden saavutettavuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että julkisia palveluja on tarjolla, mutta niitä ei enää tarvitse järjestää tasaisesti koko maassa, vaan tiettyjen palvelujen osalta keskittyminen vauhdittuu. Laadukkaita palveluita saadakseen kuntalaisen on haettava palvelut suuremmilta kaupunkiseuduilta. Reunakunnan alueella järjestetään vielä osa peruspalveluista, mutta palvelujen järjestämistapoina korostuvat entistä enemmän mobiili-, etä- ja itsepalvelut.

Kunnan tehtävänä on pyrkiä säilyttämään julkiset ja yksityiset palvelut sekä työpaikat supistuvan kehityksen tilanteessa. Kunta pyrkii pysymään itsenäisenä kuntana, mutta enenevässä määrin toiminnot ovat siirtyneet kaupunkiseuduille, joille on keskittynyt myös vastuu työllisyydestä ja taloudesta. Kunnassa pyritään pitämään kiinni alueella säilyneistä palveluista ja työ-

paikoista ja varmistamaan niiden toimintaedellytykset jatkossakin. Kunta ei toiminnallaan kuitenkaan erityisesti pyri houkuttelemaan tai edistämään uusien yritysten tai palvelujen syntymistä alueelleen.

Kuntakuvassa riskinä tunnistetaan se, että yksinäisyys kasvaa ja yhteisöllisyys vähenee. Palvelujen keskittyttyä kaupunkiseuduille kuntalaisten arkiset kohtauspaikat ovat radikaalisti vähentyneet. Asiat hoidetaan entistä enemmän kaupunkiseuduilla tai kotoa käsin itse. Yhteisöllisyys korostuu enää lähinnä paikallisyhteisön elinolojen suojelussa, jonka puolesta kuntalaiset aktivoituvat toimimaan yhdessä.

Kunnan johtaminen on managerialistista ja ammatista. Rönsyt on leikattu pois, lautakuntien määrää on supistettu ja kunnan oma organisaatio on pyritty pitämään mahdollisimman ketteränä. Päätöksenteko on osittain hajautunut myös ylikunnallisiin organisaatioihin. Ammatillinen johtaminen keskittyy pitkälti kunnanjohtajalle, jonka työssä korostuu toiminnoista kiinnipitäminen ja kumppanuuksien hoitaminen.

Reunakunnan keskeisiä kumppaneita ovat julkisia palveluita järjestävät ylikunnalliset organisaatiot sekä yksityiset yritykset etenkin teknologian ja logistiikan osalta. Pitkien etäisyyksien sekä mobiili-, etä- ja itsepalvelujen suuren määrän vuoksi yhteistyö teknologia- ja logistiikkayritysten kanssa on olennaista.

Pienen kunnan tulevaisuuskuvat (Kuntaliitto 2015)

3.2 Verkostokunta

Verkostokunnassa kuntasektori vastaa edelleen laajasti palveluista. Selvitäkseen lakisääteisten tehtävien järjestämisestä, palvelut kunnissa järjestetään ylikunnallisin palvelurakentein tai kuntien yhteisten viranhaltijoiden voimin. Palvelujen järjestämisessä tehdään yhteistyötä myös yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Verkostokunnan strateginen johtaminen ja koordinaatio voi olla haastavaa erilaisiin yhteistyörakenteisiin hajaantuneiden tehtävien vuoksi. Kunnan perustehtävänä korostuu verkostoissa toimiminen ja sitä kautta kunnan toimintojen ohjaaminen. Erilaiset hallintatavat kunnissa ovat mahdollisia ja kunnat erilaistuvat keskenään käytäntöjen osalta riippuen siitä, millaisiin verkostoihin kunta osallistuu.

Kunta säilyy edelleen hallintoyksikkönä, mutta sen johtaminen on pirstoutunut yhä laajemmalle erilaisiin verkostoihin ja hallintasuhteisiin. Johtamisen tärkein tehtävä on luoda verkostoja ja ylläpitää niitä. Johtamisessa korostuvat omistajaohjaus, vuorovaikutussuhteisiin panostaminen ja luottamuksen rakentaminen. Kunnan toiminta on yhä enemmän vuorovaikuttamista myös oman organisaation ulkopuolella, verkostoissa, toimielimissä ja myös yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Verkostokunta vaatii sekä kunnanjohtajalta että luottamushenkilöiltä laaja-alaista kykyä hallita kunnan

toimintoja verkostomaisena kokonaisuutena. Verkostokunnan johtamisessa pormestari- ja valiokuntamallit ovat mahdollisia. Mallit tukevat verkostokunnan ominaispiirteitä, jossa verkostoissa vaikuttaminen on olennaisinta ja kunnan tehtävistä suuri osa järjestetään ylikunnallisissa organisaatioissa.

Hajaantunut palvelukenttä vaatii kunnan organisaatiossa avointa tiedonkulkua ja viestintää. Sekä luottamushenkilöiden että viranhaltijoiden tulee olla tietoisia eri verkostoissa käydystä keskustelusta ja päätöksistä. Onnistunut verkostokunnan johtaminen vaatii poliittisen ja ammatillisen johdon saumatonta yhteistyötä ja avointa tiedolla operoimista. Riskinä kuntakuvassa tunnistetaan se, että verkostoihin hajaantuneet tehtävät ja verkostojen suuri määrä johtavat vaikeuksiin toiminnan ohjaamisessa ja johtamisessa.

Koska palvelut järjestetään ylikunnallisesti tai niiden tuottamisesta vastaavat muut toimijat, kunnan tulee kyetä ohjaamaan erilaisia palveluntuottajia. Kun palvelujen tuottaminen tapahtuu etäällä kunnan omasta organisaatiosta, kunnan tehtävissä omistajaohjaus, tilaamisosaaminen ja tulosten ja vaikutusten arviointi korostuvat. Selkeiden tavoitteiden asettaminen sekä erilaisten mittareiden ja moninaisten arviointimenettelyjen käyttäminen auttavat kuntaa tässä työssä. Mahdollinen kuntien yhteisten viranhaltijoiden työpanoksen käyttäminen edellyttää luottamusta, selkeää työnjakoa ja sopimuksista kiinnipitämistä kuntien välillä.

Pienen kunnan tulevaisuuskuvat (Kuntaliitto 2015)

3.3 Ohut kunta

Ohuessa kunnassa julkinen valta pyrkii ratkaisemaan julkisen talouden ongelmat vetäytymällä vähintään osittain hyvinvoinnin ylläpitämisestä. Tällaisessa tilanteessa kunta ei enää totutulla tavalla kykene vastamaan kuntalaisten kasvavaan palvelutarpeeseen, koska hyvinvointiin käytettävissä olevat resurssit on määritelty olennaisesti pienemmiksi. Tällöin yhteisöjen vastuu yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnista ja huolenpidosta kasvaa. Kunnan tehtävänä on toimia yhteisöjen alustana sekä tukea ja mahdollistaa yhteisöjen edellytyksiä toimia.

Ohuen kunnan organisaatio pidetään mahdollisimman kevyenä. Johtamisjärjestelmässä kunnanjohtajan korvaa pormestari ja perinteisen valtuuston tilalla valitaan vaaleilla kuntaneuvosto. Kuntaneuvosto ei ole kokoonpanoltaan täysin poliittisesti valittu, vaan myös muut kuin poliittiset ryhmät asettavat kuntaneuvoston vaaleihin ehdokkaita. Esimerkiksi harrastusjärjestöt, ikäryhmät tai kylät voivat asettaa omia ehdokkaitaan.

Kunnan olennaisimpiin kumppaneihin kuuluvat järjestöt, yritykset, kyläyhteisöt ja kuntalaiset. Vapaaehtoistoiminta on tärkeässä roolissa kunnan asukkaiden hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Mm. urheiluseurat ja kulttuurijärjestöt järjestävät hyvinvointia tukevia palveluita

kunnassa. Johtamisen keskeisenä tehtävänä on luoda yhteisöllisyydelle ja yhdistyksille mahdollisuuksia toimia. Johtamisessa korostuu yritysten, kuntalaisten ja järjestöjen aktivointi toimimaan yhteisön hyväksi. Johtaminen on luonteeltaan koordinoivaa ja kannustavaa.

Yksilön oman vastuun ja yhteiskunnan vastuun raja on siirtynyt enemmän kohti yksilöä ja yksilöitä ympäröiviä yhteisöjä. Kunta luo edellytykset oman vastuun ottamiseen ja kuntalaisen roolissa asukkaana ja yhteisön osana toimijan roolit vahvistuvat palvelujen tarvitsijan roolin sijasta. Myös yhteisön merkitys korostuu. Huolenpito laajenee oman perhepiiriin ulkopuolelle kattamaan myös naapuruston ja asuinalueen.

Eriarvoisuus alueiden ja kuntalaisten välillä lisääntyy. Alueiden välillä saattaa olla suuriakin eroja yhteisöllisyydessä. Tietyssä kunnanosassa tai kylässä saattaa olla paljon aktiivisia toimijoita, kun taas toisaalla vastuunottajia ei löydy tai heitä on vain vähän. Parhaimmillaan kunnissa yhteisöllisyys lisääntyy ja kuntalaiset ovat aktiivisia osallistujia ja toimijoita, jotka kykenevät yhdessä pitämään huolta niistä, jotka sitä tarvitsevat. Yhteisöjen toiminta on joustavaa ja nopeasti palvelutarpeisiin mukautuvaa. Huonoimmassa tapauksessa aktiiviset yksilöt väsyvät ja avuntarvitsijat jäävät heitteille.

Pienen kunnan tulevaisuuskuvat (Kuntaliitto 2015)

3.4 Erikoistunut kunta

Erikoistunut kunta on kuntakuva, jonka syntyä edeltää tilanne, jossa valtion sääntelyä on merkittävin osin purettu ja yhdenvertaisuuden tavoitteesta osittain luovuttu, jotta kunnat voivat aidosti erilaistua. Kun ylhäältä tulevaa sääntelyä vähennetään, kunnan oma tekeminen lisääntyy. Syntyy uudenlaisia, erikoistuneita ja hyvinkin erilaisia kuntia. Erikoistunut kunta voi löytää vahvuutensa esimerkiksi paikallisista erityispiirteistään. Kunta voi profiloitua tietyn kulttuurin alan kunnaksi tai sen leimallisuus voi juontua kunnan historiasta tai perinteisistä elinkeinoista.

Erikoistumisalan lisäksi kunnat erilaistuvat myös talouden, palvelujen ja osallisuuden osalta. Tietyissä palveluissa kunnalla säilyy edelleen lakisääteinen velvollisuus toimia palvelun järjestäjänä, mutta enenevässä määrin kunnan itsensä päätettäväksi jää mitä palveluita se kuntalaisilleen järjestää ja miten. Kunnalla on vapaammat kädet kohdistaa varoja sinne missä se kokee niistä eniten olevan hyötyä.

Erikoistunut kunta on aidosti kuntalaislähtöinen. Se vaatii kuntalaisilta osallistumista, mutta kunnan päätettäväksi jää miten se järjestää kuntalaisten osallistumisen ja saa parhaiten kuntalaisten äänen kuuluviin. Erikoistunut kunta tarvitsee taakseen vahvan tuen kuntalaisilta, joten osallistumismahdollisuuksien täytyy olla monipuolisia ja laajasti kuntalaisia tavoittavia. Parhaimmillaan kuntalaiset ideoivat ja luovat uutta omassa

kotikunnassaan.

Johtaminen ja kunnan organisaatio perustuvat paikallisiin erityispiirteisiin. Toimitusjohtajan tyyppinen kunnanjohtaja tuntee kunnan erikoistumisalan hyvin. Johtamisessa korostuu professiojohtaminen ja kunnan erikoistumisalan tuntemus. Johtamisessa kunta on ikäänkuin keksittävä uudelleen. Perinteinen tapa johtaa kuntaa ei enää päde, kun kunnat erilaistuvat usealla osa-alueella.

Tällaisessa tilanteessa, kunnat joutuvat myös ratkaisemaan paikallisesti isoja yhteiskunnallisia kysymyksiä. Paikallinen strategia, päätöksenteko ja harkinta nousevat tärkeään asemaan erikoistuneessa kunnassa. Ajassa muuttuminen on erikoistuneen kunnan yksi keskeinen piirre. Luottamushenkilöiden rooli on tärkeä, sillä he tekevät päätökset kunnan toiminnan suunnasta. Luottamushenkilöiltä edellytetään sitoutumista ja valmiutta tehdä strategisia valintoja. Suuren vastuun myötä johtavat luottamushenkilöt toimivat vähintään osa-aikaisesti. Kunta ei kuitenkaan toimi vain luottamushenkilöiden päätösten varassa, vaan paikallisyhteisön tuki valitulle strategialle on olennaista.

Myös kunnan kumppanuussuhteet määrittävät sen erikoistumisalan ja perustehtävän kautta. Kunta voi järjestää palvelujaan yhdessä toisten kuntien kanssa. Yhteistyötä palvelujen järjestämisessä tehdään vahvasti myös kunnan erikoistumisalaa tukevan yritystoiminnan kanssa.